

מבשר טוב

ס"ג שלח תש"פ

ירושלים תובב"א

מואמר

ביאור פנימיות

חטא המרגלים לדורות ותיקונו

א.

בפרשת בשבוע (במדבר יג, א ב) "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיֵּתְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וּגְו".

וברש"י הק' הביא דברי חז"ל: "שלח לך. לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח", עד כאן.

ופירושה דקרא לדברי רש"י מה שכתוב "וידבר ה' אל משה לאמר", אין הכוונה כציווי, אלא כנתינת בחירה למשה, אם יהא בדעתו לשלוח מרגלים, יכול לשולחם והשי"ת יסכים עמו. אך אין כאן מצוה וחיוב לשילוחם.

ודבר זה תמוה, וכבר נעמדו בזה. דממה נפשך, אם הדעת העליונה היא באמת לשלוח מרגלים לארץ ישראל, יצווה על משה לשלוח מרגלים בציווי ה' בלא בחירה. ואם אין הקב"ה חפץ בשילוחם, מדוע הוצרך לתת למשה בחירה זו, הלא אין רצונו כלל במרגלים.

ואחר זאת יש לידע מדוע באמת שלחם משה בלעדי ציווי וחיוב גמור. ומה ראה להטות בחירתו לשילוחם אחר שלא קיבל ציווי מפורש בזה.

ב.

בספר הקדוש קדושת לוי ז"ע בפרשתן (ד"ה ה' אך אפים) כתב דבר תימה וזה לשון קודשו: "כי ישראל כשעשו את העגל היה העון נגד ה', וכאן בשלוח מרגלים היה העון נגד פרצוף ישראל שלא האמינו זאת שיש כח לישראל להפוך הכל בתפלתם" עכ"ל.

ודבריו הקדושים טמירין ונעלמים יסודתן בהררי קודש, אבל באופן פשוט יש לידע מה הכוונה שהמרגלים חטאו נגד ישראל, הלא מפורש בפסוק (שם יד, ט) 'אך בה' אל תמרודו' - היינו שמרדו בו יתברך. ומדוע מכנה אותם שחטאו נגד פרצוף ישראל.

ובכלל יש לבאר מהו בכלל מושג של חטא נגד ישראל, הלא חטא שאדם עובר, הוא רק נגד השי"ת שהוא ברא ויצר כל העולם וציווה איך להתנהג, והמורד בו ואין מתנהג כראוי, הרי הוא חוטא נגד השי"ת, אך מה שייך לחטוא נגד ישראל.

ג.

בגמ' סוטה (לה). דרשו על המרגלים שהטיחו כלפי מעלה, ואלו דברי הגמ': "והאנשים אשר עלו אמרו לא נוכל וגו". אמר רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה 'כי חזק הוא ממנו' אל תקרי ממנו אלא ממנו, כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם, "ע"כ וגם רש"י רמז לזה בפירושו על התורה (יג, לא). והיינו שהמרגלים הטיחו שכביכול השי"ת לא יוכל להוציא את הגוים והענקים שנמצאים בארץ ישראל.

ודבר זה גם צריך ביאור, אחר כל הניסים והנפלאות שענינם ראו ולא זר איך שהכה את מצרים והוציאם ביד רמה מעבדות לחירות, קרע להם את הים, הגיז להם את השליו, הוריד להם את המן, וכסה עליהם בענני כבוד ואש, ועוד הרבה אותות ומופתים שהשי"ת עשה להם בכל עת. ואיך יכולים עתה לומר כזאת שכביכול השי"ת לא יוכל עתה להוציא הגוים משם. ומה יפלא ממנו אחר שהראה כוחו כל כך בניסים נוראים כאלו, ומי לא יאמין שיוכל לעשות כרצונו ולהנחיל את הארץ לישראל, וצ"ע.

ד.

עצם יסוד חטא המרגלים גם הוא צריך לבארו היטב. שלא כמו חטא העגל, שם ברור יותר שחטאו ישראל ועשו לעצמם אלוה ועבודה זרה. ומבואר בספרים הקדושים שבשעת מתן תורה שפסקה זוהמתן, הכוונה שחזרו לדרגת אדם הראשון קודם החטא ונעשו אדם השלם. אך כיון שחטאו בעגל, שוב ירדו לנפילתו של אדם הראשון אחר החטא, וחזרו להיות במצב שהיו בו קודם מתן תורה. ועל זה ברור החטא ומובן העונש.

אבל חטא המרגלים נראה שהיה חטא גדול יותר שהרי העונש עליו היה הרבה יותר ארוך, רושם החטא עדיין נשאר בישראל במשך ארבעים שנה עד שכלו מתי מדבר, ומזה ברור שהיה זה חטא גדול יותר. וזה צריך להבין מה היה רושם החטא כל כך חזק, מה היה פנימיות חטאם ורשעם כל כך בעצת מרגלים שנמשך כל כך הרבה.

ה.
ולבאר ענין עצת מרגלים והשפעתם נקדים במה שכבר הארכנו בו כמה פעמים בחשיבות ומעלת איש ישראל בגופו ונשמתו שמעלתה גדולה ונוראה יותר מכל יצור אחר בכל העולמות.

דהלא נשמתו של היהודי הוא בוודאי נעלית יותר, הלא אנו העם הנבחר, אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון להיות לו לעם סגולה מכל העמים. ונשמת רוח אפו של איש ישראל, היא במהותה גדולה וחשובה עד למאוד.

וכבר מפורש כן בתוס' (ע"ז ה.) וז"ל: "אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף. וא"ת מ"מ יכלו ע"י עובדי כוכבים שיהו מולידים, ואומר הר"ר אלחנן דנשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף אחד", עכ"ל. והיינו שיש אוצר וגוף אחר לנשמות בני ישראל, כי נשמתם שונה ומעולה יותר.

אבל לא זו אף זו, כתב א"ז בספה"ק דברי בינה (ואתחנן אות ה) שגם החומר הגשמי של איש ישראל, איבריו וגידיו, בשרו ודמו הגשמיים הפשוטים, הם חומר אחר ושונה מחומר גופי הגויים, כי איש ישראל נעלה יותר מכל העולם בכלליות, גם בעצם מהותו הגשמית.

וז"ל: "ועל זה אנו אומרים שלא שם חלקינו כהם, דהיינו החלקים מהד' יסודות שנברא בו האדם אין בנו כמו שהוא בהם, שהחומר והיסודות של איש ישראל הוא גם כן משונה משלהם. ויש בבריאתנו בהחומר שלנו כח הקדושה שנוכל לקבל התורה, ואין אנו חסרים רק לקבל. וזה ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו, ואין אנו חסרים רק ואתם הדביקים, שבאמת חיים כולכם היום, שיש בכם כח החיות לקבל התורה", עכ"ל.

ותיתי לי בס"ד שמצאתי מפורש כן בספר הכוזרי (מאמר שני אות מד) וז"ל: "כי היסודות נהיו להיות מהם המוצאים, ואחר כך הצומח ואחר כך החיים, ואחר כך האדם, ואחר כך סגולת האדם, והכל נהיה בעבור הסגולה ההיא להדבק בה הענין האלקי, והסגולה ההיא בעבור סגולת הסגולה כמו הנביאים והחסידים. ועל זה הדרך נסדר מאמר האומר (בתפילות הימים הנוראים) תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך, ואחר כך תן כבוד לעמך, ואחר כך צדיקים יראו וישמחו, מפני שהם סגולת הסגולה", עכ"ל.

ומדבריו עולה, שדרגות העולם, הם בסדר הזה, אחר הדומם עולה הצומח במעלתו, ואחר כך החי, ואחר כך האדם המדבר, ועולה עליהם הוא איש ישראל שהוא סגולת האדם המדבק עצמו באלוקות, והיינו שישראל הם מין אחר לגמרי מעולים ונעלים מכל יצורי העלם.

משל למה הדבר דומה, לחילוק שיש בין יהלום יקר אמיתי לבין זרקון פשוט שעשוי מזכוכית או מפלאסטיק, שמבחוץ נראים שניהם שווים, והאדם שאינו בר ראייה חדה ואינו מבין באבנים יקרי ערך רואה ששניהם נוצצים וזוהרים באותה מידה. אבל הבוחן היודע ומכיר בטבעי יהלומים, יראה מיד הבדל שמים וארץ בין יהלום יקר ששוויו לאין ערוך אל מול זרקון פשוט שאינו שווה פרוטה. כי החומר ממה שעשוי האבן, היא זאת שנותנת לו את שוויו האמיתי.

וכמו כן ממש היא במציאות הגשמית שבין ישראל לגוי. כי האדם הפשוט, אינו רואה חילוק בין הגופים, כוחותיהם ותכונותיהם נראים שווים, ובמה נעלה זה מזה. אבל האמת היא שכיון שעשויים הם מחומר אחר וכנ"ל, יכול המבין האמיתי לראות את פנימיות מעלת נשמת ישראל.

ומביאור זה נבין את דברי א"ז בספה"ק תולדות אדם (לחג השבועות, בזמירות של שבת, ד"ה שכרו הרבה מאוד) שכתב שאף אחד אינו יכול להבין מעלת פנימיות היהודי, וז"ל: "כי העיקר הוא הפנימיות של איש הישראלי, אשר זה אין ביכולת בשום אדם לידע, אפילו המלאכים אינם יכולים לידע פנימיות הישראלי. רק לעתיד כשיהיה בחינת משיח צדקינו, אזי יתגלה פנימיות ישראל", עכ"ל.

וכדברינו הנ"ל שאפילו המלאכים והשרפים אינם יכולים להבין ערך וחביבות איש ישראל, ורק השי"ת הוא יודע ומכיר קדושת מעלת איש ישראל, וגם מלך המשיח שהוא יגלה פנימיות זו וכדברי תולדות אדם.

ובריש פר' עקב (ד"ה 'והיה עקב וכו') מוסיף א"ז הנ"ל עוד שגם הצדיקים יש להם הבנה בזה לפעמים, וז"ל: "שהנקודה הפנימית שיש בכל אחד ואחד מישראל, הוא יקר מאד מאד, כמאמר חז"ל (סנהדרין מג.): "אף על פי שחטא ישראל הוא". והנכבדות הזאת הוא, מפני ששרשם נחצב מסגולת ואוצר מלכו של עולם, כאמור בתורתנו הקדושה (שמות יט ה): "והייתם לי סגולה מכל העמים". ואין שום מלאך ושרף יודעים מהות ערכם ואהבתם בעיני המקום, מחמת שהמחצב שלהם מאוצר מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. אולם לצדיקי הדור, הקדוש ברוך הוא מגלה להם את אהבתו שיש לכל אחד ואחד מישראל, בכדי שיעוררו עליהם רחמים בעת הצורך", עכ"ל.

ונמצא מדבריו הקדושים, שמעלת איש ישראל נסתרה ופנימית ואין אחד שיודע באמת להכיר ערך גדולתם, אפילו המלאכים והשרפים אינם יודעים. ולפעמים מגלה השי"ת לצדיקי הדור בכדי שיפעלו טוב על ישראל.

אמנם, מלך המשיח הוא יודע באמת מעלת נשמת איש ישראל. ואל תתמה הלא אנו מאמינים באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת, ואיך יבוא המשיח ויגלה פנים חדשות שלא נודעו.

כי ביאור הדברים הוא כנ"ל שבאמת בפנימיות יש לאדם את כוחותיו, רק שנעלם מאיתו ואינו יודע מהם. ויבוא משיח צדקנו ויגלה את הנמצא זה מכבר, אין כאן שום חידוש אלא גילוי דברים נסתרים, וזה יהיה בכוחו של חלך המשיח להוציא כוחות אלו מן הכח אל הפועל ולהראות את העולם את כוחותיהם המיוחדים של ישראל.

אבל עתה כשהוא בהסתר, ואין איתנו יודע להכיר ולהעריך באמת את גודל מעל נפשו, צריך האדם לידע שכוחות אלו קיימים ומחויב להאמין שחומרו שונה ומעולה משל הגוי, אף שאין רואה שום חילוק, וכאשר נבאר לקמן בס"ד ענין מצוה האמונה בכוחות עצמו.

¹ אחר שביארנו מעלת איש ישראל שנעלה יותר מהגוי אפילו בעצם מהות גשמיות בשרו ודמו. שומה עלינו לתת לב, מדוע כן הוא ומה אנו מרוויחים מכך. מה המטרה שבאמת עשה השי"ת ויצר את ישראל באופן אחר ובחומר שונה, ומה טמון בו באיש ישראל ובשינוי מהותו.

והביאור בזה הוא בוודאי - לצורך עבודת השי"ת שעליהם. היינו שהשי"ת טבע בישראל טבע אחר, שונה לגמרי מהטבע הרגיל של העולם, בכדי שיוכל איש ישראל להשתמש בכוחותיו אלו ובטבעיו הנעלים לצורך עבודת השי"ת.

שהרי זה ברור שאין השי"ת מנסה את האדם בנסיון שאינו יכול לעמוד בו. ואם צריכים ישראל לקיים תורה ומצוות ולעמוד בנסיונות ולהצליח בהם, מוכרח שיהיה בהם הכח והתכונות והכלים להצליח להתמודד בעבודתם זו.

ולכך, עשה השי"ת טבע מיוחד, התנהגות שונה שהיא מיוחדת רק לישראל, ואף אחד מהגויים אינם יכולים להשתמש בטבע זה ובכוחות אלו, כי הם טבועים באיש ישראל בכדי שיוכל להצליח עבודתו הקדושה בעולם לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו.

ולכן טבע השי"ת ונתן לנו כוחות מיוחדים עצומים שאין לאומות העולם בכדי שנוכל להשתמש בהם לעבודת ה'.

ולא רק כוחות הנפש וכוחות רוחניים נתן לנו יותר, אלא גם כוחות גשמיים פשוטים של גבורה בכח גשמי גם יש לישראל יותר. שהרי כשם שביארנו שלא רק נשמתם נעלית אלא גם גוף ובשר איש ישראל שונה ונעלה, לכן גם תכונות הגוף ופעולותיו וכוחו הגשמי הוא נעלה וחזק הרבה יותר מהגוי.

ושמשון הגיבור יוכיח. דבגבורתו של שמשון יש לומר שלא היו לו כוחות מיוחדים יותר מכל ישראל אחר, אלא שלרוב קדושתו ושמירתו שהיה קדוש מרחם והנביא הזהיר את הוריו שישמרו אותו מעת לידתו, לכן זכה לגלות את הכוחות הפנימיים הטמונים בכל איש ישראל. אבל לא היו לו כוחות יתרים רק שגילה והוציא מן הכח אל הפועל את הנמצא בכל איש ישראל.

ושמשון הגיבור אין צריך להאריך בגבורתו הגשמית שהייתה לו, שנלחם אדם יחיד נגד צבא שלם וניצח את הפלישתים בקלות, כמבואר הכל בספר שופטים באריכות, וקודם מיתתו הראה גבורה עצומה שהרג המון פלישתים עמו.

וכוחות אלו יש לכל איש ישראל בפנימיות, לא רק כוחות רוחניים אלא גם כוחות גשמיים וכנ"ל, רק שמשון ברוב שמירתו זכה לגלות ולהשתמש בכוחות אלו. ורק אחר כך כשחטא, נתקלקלה גבורתו. וכן הוא בכל איש ישראל שיש לו באמת כוחות גופניים אלו, אלא שהם מתקלקלים לפי מעשי האדם. ואם חס ושלום חוטאים או נשפעים מכל מיני חטאים, הורסים ומקלקלים כוחות אלו.

וכן ידוע ומפורסם המסופר אודות הרה"ק מרן המגיד מקוזניץ זצוקללה"ה אשר רוב ימיו היה חלוש מאוד מאוד ושכב במיטתו, ואפילו בגדים שלבש היו דקים וקלים, כי לא היה יכול לסבול בגדים עבים לרוב תשות כוחו, אך כאשר הגיע עת התפילה, אז היה מתגבר כארי, ורקד ופיזז לכבוד ה' בצעקות ובכוחות עצומים, נפשו למרום תמריא ותדאה למעלה בעליונים לעילא ולעילא מן הכוחות החומריים, ורק בכוחות של מלאכי מעלה, בכוחות הנשמה הקדושה. (ראה ספר דור דעה, ניו יורק תשי"ב ועוד ספרים).

וכן היו אצל עוד צדיקים, שלא היה להם כוחות הגוף לדברים פשוטים, אבל לעבודת השי"ת התחזקו וראו אצלם כוחות גשמיים עצומים שהיו להם לתורה ומצוות.

וכוחות הללו ישנם בכל איש ישראל, אלא שכיון שעדיין לא הוציאם חוצה להשתמש בהם ולדבק נפשו אליהם, לכן אינו יודע מקיומם, אבל בפנימיות נפשו קיימים כוחות הללו בכל איש ישראל.

² בהמשך להאמור, נוכל לבאר את דברי אמו"ר בספה"ק חלקת יהושע (בריש פרשתן) וז"ל: "שבאמת איש ישראל אל יתיאש עצמו שרואה מצבו איך הוא רחוק מעבודת השי"ת, ומכף רגל ועד ראשו אין בו מתום, כי צריך להתחזק ולהאמין כי ברגע אחד יכול לקשר עצמו עם השי"ת, ולתקן הכל, ומדוע, כי בכל איש ישראל נמצא חלק א' ממעל, כי באמת מקושר בפנימיות,

אך נעשה מסך המבדיל, ובכך ברגע אחד כאשר שופך נפשו להשי"ת נמצא מקושר בפנימיות, ונעשה מתוקן וכו'.. וזה נר מערבי עדות בישראל שהשכינה שורה בישראל (שבת כב:), אף בחינת הערב והחשכות והמרירות נמצא כח א' בכל אחד מישראל וכו', עכ"ל"ק.

וביאור דברי קודשו, מדוע אם יש לכל אחד חלק אלוך ממעל, יכול בזה להתהפך לטוב ברגע אחד. באם, כיון שכל איש ישראל יש לו חלק אלוך ממעל, נמצא שיש בו חתיכת אלוקות, ויש בו כוחות אלוקיים ותכונות אלוקיים מחלקו קדוש זה. ובכך, כשם שהשי"ת הוא כל יכול, כמו כן יש לכל איש ישראל בחינה של כל יכול, שבאפשרותו לעשות כל דבר גדול וקטן, אם רק ידבק עצמו לפנימיות נפשו ויעשה על פי האמת. וכמובן אם לא קלקל את תכונתו זו.

וזה כוונת דבריו הקדושים של מרן בחלק"י שעל ידי חלק אלוך ממעל, יכול ברגע אחד להתהפך לטובה אפילו ממצב נמוך שאין בו מתום מכף רגל ועד ראשו, יכול ברגע אחד להתהפך לטובה בכח זה שיש בו. ומכח זה יכול איש ישראל לעמוד בכל דבר בכוחות עצומים הטמונים בו.

ובכך נמצא ברור, אין יהודי בכל העולם שלא יכול לעמוד בנסיונות הבאים עליו, ובכל מצב שנמצא, מוכרח שיוכל לעמוד בנסיונותיו, שהרי כוחות נפלאים ניתנו לישראל ביותר רק בכדי שיוכלו להצליח את עבודת השי"ת בעולם, ואין נותנין שום נסיון לאדם שאין לו כוחות לעמוד בו.

וזאת צריך כל איש ישראל לידע שיש לו כוחות עצומים ואדירים משונים מאוד מאוד בגשמיות וברוחניות לעשות הכל, בחינת כל יכול! כי זה כוחו של איש ישראל במעשיו בזה העולם.

והוכחה יש להביא ממעשה דרבי אליעזר בן דורדיא במסכת עבודה זרה (יז). שלא הניח עבירה אחת בעולם שלא עבר עליה, ופעם אלת שמע על איזה עבירה בכרכי הים, ונסע בשבילה למרחוק, ושם נתעורר בתשובה אחר שאמרה לו שלא יקבלוהו, וישב בין הרים וגבעות והתחיל לבקש רחמים עד שאמר 'אין הדבר תלוי אלא בי', הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה 'רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא'. ועליו בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ולא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין אותן רבי, עד כאן תוכן דברי הגמ'.

וקבלת תשובתו ומעלתו קשה להבין, איך שייך שכזה חוטא ופושע שעבר כל העבירות שבעולם יכול להתהפך בשעה אחת לדרגת רבי. אלא מוכרח שיש לאיש ישראל כוחות עצומים ונוראים שיכול להתהפך לגמרי, ורק צריך לגלות אותם ולהוציאם מן הכח אל הפועל, ובזה יכול לעלות מעלות רמות בשעה אחת.

ולכן, לא שייך שיאמר יהודי 'איך יוחל נישט' - 'אני לא מסוגל', כי ניתנו לו משמים כוחות מיוחדים ונפלאים להצליח בכל מאורעות הבאים עליו ובכל קושי העומד לפניו. ולא שייך שלא יצליח, רק המוכרח מצד האדם הוא האמונה בכוחותיו אלו כפי שיבואר להלן שרק צריך האדם להאמין בכוחות אלו ואז יוכל לגלותם מפנימיות נפשו.

ח.

לבאר עוד ממעלת ישראל וכוחותיהם העצומים אבאר בהכרח בדרך משל מן הגוים והחופשיים, במעשה שהיה, רק בכדי להבין את גודל כח ישראל שנודע בכל העולם.

הנה ידוע שקודם מלחמת העולם הארורה האחרונה, שלטה מדינת אנגליא על שטחים עצומים בכל העולם, הם היו אימפריה ענקית שמשלו בהמון מקומות, דוגמת אפריקא, אינדיאה, מצרים, ועוד הרבה שטחים ומחוזות, ואף בארץ ישראל אחזו בשליטתם.

ולאחר מלחמת העולם, אף שניצחו בה במלחמה עצמה, אבל כלפי העולם הוכרחו לעשות הסכמים ולהחזיר הרבה מאוד מחוזות וחלקים למדינות שונות וכבר לא היו יותר אימפריה גדולה ועצומה כמקודם. והעם האנגלי היה מדוכדך מזה מאוד, ובאוויר שרר יאוש גדול שכבר אינם שולטים בכיפה ואינם משפיעים כל כך על העולם. וחשבו שמעתה יהיו עם חלש וקטן וזה שפיע על נכסיהם שיפלו וכו'.

אבל אז קם ראש מדינתם דאז ורצה להרגיע את קהלו ולהחזיר להם את בטחונם, ואמר 'בואו ונהיה כמו יזרעאל, שהם עם קטן ומדינה קטנה, אבל עומדים בגבורה נגד כל הקמים עליהם!'. כוונתו הייתה על הצלחת המלחמה אז נגד כל צבאות ערב באופן מפליא וניסי.

והיינו, שאפילו גוי פשוט ונמוך הבין שיש משהו בעם ישראל שאין לאף אומה, שהם עומדים בהצלחה בכוחות עליונים נגד כל הבא נגדם.

כמובן, שהצלחת הציונים הוא השתמשות של כוחות הקדושה למקומות לא נכונים, כי בוודאי הגבורה והכוחות שניתנו לישראל נועדו לקיים בהם תורה ומצוות, ולא להתגרות באומות ולעשות מלחמות איתם או להתנהג בדרכי הפוקרים ר"ל. אבל הנלמד מזה לענייננו שאפילו הכוחות הללו מקורם בקדושת וסגולת עם ישראל, ואפילו הגוים הבינו וראו זאת וניסו ללכת בעקבות הצלחה זו.

ט.

מעשה נבוא אל הישוב בביאור חטא המרגלים והשפעתם החמורה שארבעים שנה הוצרכו לסבול בכדי שלא יישאר רושמו של חטא זה. וכאשר הבאנו מספה"ק קדושת לוי שהיה כאן חטא נגד פרצוף ישראל. ודברים אלו יש לבארם היטב.

ולביאורנו הנ"ל במעלת כח איש ישראל, יש לומר דהמרגלים עיקר חטאם היה במה שלא האמינו בעצמם ובישראל ובכוחות העליונים שניתנו להם. דהלא הם חששו מאומות העולם וגויי הארץ ולא ידעו איך יוכלו לנצחם ולכבוש את הארץ, ושם ראו את הנפילים בני הענק והיו בטוחים שלא יוכלו לעלות לארץ ישראל.

וכעדות קרא 'ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם' – הם עצמם הנמיכו רוחם ועשו עצמם שפלים וחלשים שאין בהם כח, וחשבו שכך האמת כלפי האומות שהאומות גדולים וחזקים מהם.

וטעו בכפילא, טעות אחת הייתה בהערכת כוחם של הגויים, כי האמת היא שגם האומות פחדו מישראל מאוד, כמבואר בהפטרות הפרשה במעשה דרחב שהיא אמרה והעידה שכל האומות רועדים מפחד ישראל ומהצלחתם. וזה לשון הפסוקים (יהושע ב' ב, ט - יא): "וַתֹּאמֶר אֶל הָאֲנָשִׁים יַדְעֵתִי כִּי נָתַן ה' לָכֶם אֶת הָאָרֶץ וְכִי נִפְלָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְגּוּ כָּל יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם כִּי שָׁמְעוּ אֶת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת מִי יָם סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשֹׁנֵי מְלֹכֵי הָאֲמָרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וְלַעֲוֹג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם אוֹתָם וְנִשְׁמַע וַיִּמַּס לְבַבְנוּ וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי ה' אֱלֹקֵיכֶם הוּא אֱלֹקִים בְּשָׁמַיִם מִמֶּעַל וְעַל הָאָרֶץ מֵתַחַת".

וכן נמי יהושע וכלב שחזרו אל ישראל העידו ואמרו "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" (יג, ל לא). ומשמע ברור שמחלוקתם היה על ענין זה אם יצליחו לעלות ולירש את הארץ או שהם חלשים מידי ולא יצליחו כי חזק הוא מהם.

והטעות השניה החמורה יותר היא שלא האמינו ולא העריכו נכונה את כוחם של ישראל, כאשר ביארנו לעיל את מעלת כוחו וסגולתו של איש ישראל בגופו ונשמתו, ואם אין מאמינים בזה, אי אפשר להמציא ולהוציא כוחות אלו הטמונים באדם, כי איך ישתמש אדם בכוחות שאינם מאמין שיש בידו.

וזה ביאור דברי הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע שחטאו המרגלים כנגד פרצוף ישראל, היינו שבמה שלא האמינו בישראל גרמו להם נפילה גדולה, שבאמת לא יוכלו להשתמש בכוחותיהם, וכנ"ל שבחסרון אמונה, נחסרים הכוחות באמת.

ונמצא שעל ידי המרגלים, נפגמו ישראל בפנימיות נפשם כוחות נעלים ברוחניות ובגשמיות, ולכן לא יכלו לכבוש את הארץ ולא יכלו להתקדם ולהגיע ליעודם, עד שלא יתקנו ויחזירו את האמונה בכוחותיהם.

2

וכאמור חטא המרגלים פגם את בני ישראל בכוחותיהם הגשמיים והרוחניים שכידוע כתבו בספרים הקדושים שישינו ענין גדול – ובפרט לפני קיום התורה והמצוות – של 'ויגבה לבו בדרכי ה'" (דברי הימים ב' יז, ו), שצריך להאמין שכל מצוה ודבר טוב אפילו קטן ביותר שעושים בני ישראל, פועל בשמים ובארץ. ולהלן עוד יתבאר בזה א"ה.

ועל כל פנים, הלא בדברים שאדם מזלזל, אינו מתאמץ בהם, והוא נכלל במה שאיתא בגמ' ברכות (ו): שהם 'דברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזלזלים בהם'. ובמקום אחר הארכתי בזה, ואין כאן המקום.

והנה התיקון על חטא המרגלים שפגמו לדורות בנפשות בני ישראל ברוחניות ובגשמיות כאשר נתבאר – הוא להשריש בתוכנו ובתוך כל אחד ואחד מבני ישראל שידע נאמנה את רום מעלת כוחות הסגוליים הגדולים והנפלאים שיש בכוחו להשפיע, וביסודות של 'ויגבה לבו בדרכי ה'" ברוחניות ובגשמיות ושהוא יכול לעבוד את השי"ת הרבה יותר ממה שנראה לו שיכול לעבוד את השי"ת.

ועל ידי שיעבוד את השי"ת במעלה גבוהה זו וידע את פנימיות נפשו אף בלא שיראה בבירור את הכוחות העצומים שלו ברוחניות ובגשמיות – על ידי זה יסור מעל עצמו הפגם שנפגם בחטא המרגלים לדורות. ובהסרת פגם זה, יזכה להרגיש באמת את הכוחות הסגוליים הנ"ל ויוכל לעמוד בכל נסיונותיו שעוברים עליו וקשיי עקבתא דמשיחא שישינו כה עולם טמא ומזוהם ממעשי בני אדם בעולם הזה שלא היה לעולמים אפילו בימי דור המבול, אבל הוא יוכל לצלוח הכל, בראותו גודל מעלת נפשו.

ואפשר שהחיוב להאמין בסגולות בני ישראל כמו שנתבאר ולא לזלזל בעצמו אינו רק חיוב כלפי עצמו, אלא גם אם אינו מאמין בכלליות בסגולות וכח של כל אחד ואחד מבני ישראל, הרי זה גובל בחטא במרגלים. והמשריש בעצמו אמונה בכוחותיו ובכוחות כל בני ישראל ברוחניות ובגשמיות בבחינת 'ויגבה לבו' בזה הוא מתקן את חטא המרגלים, ויתן השי"ת שנזכה לזה אכ"ר.

יא

וזה ביאור חומר חטא המרגלים מחטא העגל, שחטא העגל היה חטא פעם אחת נגד השי"ת, ואכן נפלו לדרגת אדם הראשון אחר חטאו, אחר שכבר פסקה זוהמת הנחש בעת מתן תורה בהר סיני. אבל חטא המרגלים גרוע יותר משום שחטאו נגד עצמם וכנ"ל, והזיקו לעצמם שלא יוכלו לעבוד את עבודת הבורא בכלל, שהרי כוחות נפלאים קבלו ישראל לעבוד בהם את

הבורא, ואם אין מאמינים בכוחות אלו, נחסרים להם מעלות וסגולות אלו, ושוב אינם יכולים לעבוד את הבורא ולהחזיק את העולם כתפקידם עלי אדמות, וזה מפריע את כל קיום העולם, שכיון שחושבים על עצמם כחגבים שאינם יכולים לכבוש את הארץ, הרי הם נותנים פתח ליצה"ר וכת דיליה לפתות את ישראל שאין להם כוחות ואינם מסוגלים וכו', ומכאן קצרה הדרך לנפילת כל בנין ישראל ומעלתו. ולכן היה חטא המרגלים חמור כל כך.

והלכה ערוכה היא "כל ישראל בני מלכים הם" (בבא מציעא קיג:), ומלך יש לו כח לכבוש ולהשפיע על העולם. ולבני ישראל יש כח זה של מלכות שיכולים להשפיע על כל העולם ולכבוש את כל הנצרך להם לעבודת הבורא. אבל דבר זה לא האמינו המרגלים והכניסו לישראל חולשה שאין בהם הכח לכבוש את הארץ, וזה שורש חטאם.

יב.

מכאן נבוא לביאור חובת איש ישראל להאמין בכוחותיו, כי לא די במה שילמד ויעסוק בפנימיות כוחות נפשו וכו"ל וידע שחומר טהור ומזוקק יותר, ושיש בנפשו עילוי ומעלה. אלא מחויב האדם להאמין בכל רגע שכל מה שיעבור עליו, יוכל לו, בבחינת אלוקות שיכול לעשות הכל. ואם לא יאמין בכוחו זה, הרי הוא מקלקל את נפשו ומטמין את כוחותיו שניתנו לו, כשוטה המאבד מה שנותנים לו.

כי כוחות אלו ניתנו לישראל מעל לדרך הטבע, שיוכלו לעשות ככל הנצרך להם לעבודת הבורא, וכמו שמשון הגיבור שיכול היה לעשות דברים שאין הדעת סובלת, וכל השומע מעשיו אומר שזה חידוש ופלא, מה שאין כל אחד יכול לעשות. מוכרח איש ישראל להאמין שיש בנפשו כל הכוחות הללו כמו שמשון הגיבור, ורק אם יאמין בזה ויקיים בנפשו לנסות להשתמש בכוחות אלו, אז יוכל להוציאם מן הכח אל הפועל, ולהשתמש בהם לצורכו.

וזה ענין חיוב האדם להתגאות בדרכי ה' כמאמר הכתוב "ויגבה לבו בדרכי ה'", שאין זה מן הגאווה הפסולה חלילה, אלא חיוב על האדם להכיר מעלותיו ולהשתמש בהם, ואם לא יכיר ולא יאמין ברורות שיש בידו כוחות לדרכי ה' – לא יוכל להגיע לתפקידו, כי תמיד יחשוב שאין בכוחו להצליח נסיונותיו וכדומה.

וכאשר דרשו בספרים הק' החילוק בין קודם המצוה לאחר המצוה, שקודם המצוה צריך האדם לחשוב גדלות נפשו שיש בכוחו לקיים המצווה על כל דקדוקיה וכוונותיה, ואחר המצוה צריך להשפיל עצמו שלא עשאה כראוי, ועל זה מתפללים 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו' – שקודם המצווה לא יפתנו שאין אנו יכולים וחשובים די לעשות המצווה, ואחר המצווה לא יגביה רוחנו שעשינו מצוה חשובה.

וכמו כן גם על עצם מהות קיומו של האדם, יש ענין זה, שמחויב האדם להכיר בכוחותיו ובמעלת נפשו שלא יוכל היצר לסמות עיניו ולפתותו שחלש הוא ואינו יכול להחזיק ישותו, כי שקר בפיו. והאמת מחויב אדם להאמין בגודל מעלת יקרת נפשו ולידע נכונה את כוחו ומעלתו. ועל ידי האמונה בכוחותיו, הרי הוא מחזק את כוחותיו אלו, ואם ח"ו אינו מאמין בעצמו, הרי הוא מחליש את הקיים אצלו, שכיון שאינו מאמין בהם, נחלשים כוחות אלו. ועל ידי האמונה והידיעה הברורה שיכול לעשות כל דבר ויש בו כוחות אליהם, על ידי זה ממשיך באמת הכוחות האלו ומוציאם מתוכיותו חוצה.

וכדברי הרה"ק רבי מדרכי מטשערנוביל זצוקללה"ה (ליקוטי תורה דף ג.) בשם הבעש"ט הק' וז"ל: "וצריך להאמין באמונה שלימה, כשאדם מנענע אפילו באצבע קטנה – מנענע עולמות עליונים רוחניים, כמ"ש הבעל שם טוב ז"ל, וצריך להבין כי כל האדם כלול מכל העולמות וד"ל", עכ"ל"ק.

ואם בנענוע אצבע קטנה כך, קל וחומר כשעוסק בתורה ומצוות כמה השפעתו עצומה ואדירה בכל העולמות! ואדם שמאמין בזה וחי באופן זה, הרי השפעתו עוד גדולה יותר וכו"ל שממשיך באמת שכוחותיו יגדלו ויתעצמו מאוד מאוד.

ועוד יש להוסיף ביסוד דין האמונה בכוח סגולת ישראל, מה שכתב בסה"ק צדקת הצדיק (אות קנד) בזה"ל: "כשם שצריך אדם להאמין בהשם יתברך, כך צריך אחר כך להאמין בעצמו. רצה לומר שיש להשם יתברך עסק עמו, ושאיינו פועל בטל שבין לילה וגו' (יונה ד, י), וכחיתו שדה שלאחר מיתתם נאבדו ואינם. – רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו, והשם יתברך מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו".

"וזה פירוש 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו' (שמות יד, לא), פירוש 'משה' רצה לומר כלל ששים ריבוא נפשות ישראל בדור ההוא האמינו שהשם יתברך חפץ בהם" עכ"ל"ק.

ולפי דרכנו נראה יותר בכוונת זו האמונה שצריך איש ישראל להאמין בעצמו. לא רק בכך שיש להשי"ת עסק עמו, ושאיינו פועל בטל כחית השדה ח"ו, כי נפשו ממקור החיים ית' והשי"ת מתענג ומשתעשע בו, כפי שמלמדנו כאן מהורצ"ה זצוקללה"ה. – אלא בכלל זו האמונה היא גם במה שצריך להאמין בכוחות הסגוליים המופלאים הטמונים בו בעצמו, ולהאמין שיש בו בתוכיותו אפשרויות עצומות הרבה יותר מכוחות הטבעיים של בן אנוש שאינו יהודי. כי רק מתוך שיעריך ויוקיר בערך סגולת נשמתו, יוכל להאמין נכונה שפועל ומשפיע הרבה בכל עובדא טבא דידיה לעילא ולתתא.

ועוד עצה טובה לרומם ולהחשיב התורה והעבודה של איש ישראל, נראה על פי מ"ש כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה בספה"ק חלקת יהושע מאמרים (דף קמו), והובא בסידור חלקת יהושע (סדר קבלת מצות ואהבת לרעך כמוך דף סב), וזלה"ק: "כמ"ש אא"ז זצוקללה"ה מביאלא בעמ"ח ספר דברי בינה, בביאור מ"ש חז"ל (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד) 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יח,

יט), זה כלל גדול בתורה! – שעל ידי אהבת ישראל יש חשיבות לתורה, ואז 'כלל גדול בתורה' שהתורה היא חשובה למעלה" עכלה"ק.

ומבואר, שבכוח אהבת ישראל ניתן לרומם תורתו של איש ישראל ולהחשיבה, שיהא חשוב בעיניו מתוך שמעריכים אותו ואת תורתו ואוהבים ומעודדים אותו, כל פעולה טבא שעושה. וכן יעלה בזה 'כלל גדול', להגדיל תורתו ועבודתו שתהא חשובה גם למעלה בשמים.

יג.

בנתיבות מאמר מרומם זה, נוכל לבאר גם עומק כוונת דברי א"ז בספה"ק דברי בינה (פר' בלק, עמוד קצז) שכתב בענין השילוב בין מידת הענוה להכרת מעלת נפשו, והדברים מאירים ושמחים.

וזה לשון קדשו: "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל. מפני מה נאמר אצל און - הביט. ואצל עמל - ראה. וגם בעיקר תיבת 'עמל' הלא אמרו בגמרא (סנהדרין צט): אדם לעמל יולד - זה עמל תורה. אך הנה ידוע, שאדם צריך לידע, אם משפיעים לו הן טובת הגוף הן טובת הנפש, הן ברוחניות והן בגשמיות - צריך לירא תמיד אולי יגרם החטא, וגם לירא תמיד שלא יפול ח"ו ממדריגתו. וזה הוא בחינת יעקב שאמר (בראשית לב, יא) 'קטונתי מכל החסדים וכו'', 'שמא יגרם החטא' (ברכות ד.).

וגם האדם צריך לידע גם כן מעלת נפשו. אך על פי שהאדם צריך להיות שפל רוח - אף על פי כן צריך להכיר מעלת נפשו, והאיך הוא בונה למעלה בעולמות העליונים על ידי מעשיו. וגם צריך לידע, שכל הדברים מלמטה, הכל תלוי בתיקונו, ואין שיעור מה שצריך לתקן. וידע שתמיד לא הוציא מהכח אל הפועל. וזה הוא בחינת 'שררה' שרומז לזה בחינת ישראל, לרמז ששררותו תלוי בהכל, בעליונים ובתחתונים.

וזה שאמרו (אבות ב, א) "דע מה למעלה ממך", שזה רומז לענוה, שצריך האדם לידע מה שיש למעלה ממנו. וגם סובל פירוש אחר שתכיר גם כן מעלת נפשו, ותדע 'מה למעלה' מה שנעשה למעלה - הוא הכל 'ממך' מעבודתך, איזה שמחה אתה מעורר למעלה בעבודתך, ואיזה תיקונים נעשה בעולמות העליונים ממך.

וזה הפירוש 'לא הביט און'. הבטה היא מלמעלה למטה. דהיינו אם השם יתברך משפיע לאדם טובת הגוף והנפש, ואין מסתכל למטה שיהיה ירא שמים שמא יגרם החטא, בחינת 'קטונתי מכל החסדים וכו'' - וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהילים נא, ה) 'וחטאתי נגדי תמיד' - זה הוא און ביעקב. בבחינת יעקב. ולא ראה, שאם האדם אין רואה מעלת נפשו, זה הוא עמל בבחינת ישראל.

ולפי פירוש הגמרא הנ"ל, עמל רומז שלא הוציא מכח אל הפועל כלל. כי מחמת שהאדם מבין מעלת נפשו, רואה - מה שעשה אינו כלום - מחמת מעלת נפשו שצריך לעשות, ומה שמוטל עליו - הכל הוא כאפס ואין מול מה שמוטל עליו. וזה 'ולא ראה', דהיינו שלא ראה כלל בעבודתו שעשה מה, רק הוא הוא תמיד בבחינת 'עמל' שלא הוציא עדיין מהכח אל הפועל כלל וכו'..." עד כאן לשונו הזהב.

וביאור דברי קדשו העמוקים, נראה לפע"ד לבאר. הלא שורש הענוה צריך להיות שבני ישראל יודעים מה למעלה ממך גדלות ומעלות בלי סוף מהשי"ת והעולמות העליונים וגדלות המלאכים כלפי בני אדם שאנו כאפס לעומתם. אך בכל זאת מוכרח אדם לידע שעם כל קטנותו וכו' הרי הוא הוא זה שפועל גדולות ונצורות בשמים ובארץ.

והא גופא הוא הסיבה הנכונה לענוה ושפלות של האדם, שיודע בנפשו שעוד לא עשה כמעט מאומה לפי גדול כוחותיו מה שהיה יכול לתקן ולהשפיע בשמים, מכל 'תנו עוז לאלוקים' (תהילים סח, לה) שיש לבני ישראל כוחות עצומים. וגם בעולם הזה כפי שביארנו לעיל. והלא גרסינן (סנהדרין לו.) חייב אדם לומר 'בשבילי נברא העולם', דהיינו שבכוחו לתקן את כל העולם, והוא חייב לפעול זאת.

ולכן אין כל סתירה בין ענוה ושפלות לבין ההכרה בכוחות המופלאים שיש לבני ישראל, וכאשר הבאנו מדברי אמור"ר זי"ע שכיון שיש בכל אחד ואחד חלק אלוך ממעל בנשמתו, לכן יש בו בחינת אלוקות בבחינת כל יכול, כמו שהשי"ת הוא כל יכול, כן בני ישראל בשורשם.

וכמ"ש עוד א"ז שם בהמשך דבריו (ד"ה ולעומת כמוד קצח טו"א) שבני ישראל מחוברים להשי"ת וכוחו הוא כוחם, וזל"ק: "ולעומת מדת ישראל, מפני זה צריך להיות בחינת 'עמל בישראל', מחמת שצריך האדם לידע ש'ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו', תרועת לשון ריעות והתחברות, שמחובר להשם יתברך, וצריך לחבר להשם יתברך כל הדברים שבעולם וכו'', עכל"ק.

וראיה יש להביא לכל זה מדברי הגמ' בשבת (קיט): שבהבל פיהם של תינוקות של בית רבן עומד העולם, ואת תורתם אסור להפריע אפילו לא לבנין בית המקדש! ואף שהם רק תינוקות ואין להם שכל וכח וכו' אבל בכל זאת פועלים נוראות ומעמידים את כל העולם הזה ומשפיעים בעולמות העליונים תיקונים יותר מבית המקדש!!

ודבר זה רואים גם ממה שהבאנו לעיל מהרה"ק מטשרנוביל זי"ע שאמר משמו של הבעש"ט הק' זיעועכ"י שאדם צריך להאמין שבזמן שמנענע אצבעותיו, הרי הוא מנענע את העולמות העליונים, והרי בדרך הטבע לא עשה מאומה ואפילו דיבור לא הוציא מפיו, אבל הוא פועל נוראות ודו"ק.

ולפי הנתבאר עתה שכוחות המופלאים והנוראים של בני ישראל הם מכח סגולת בני ישראל ועצם פנימיות נפשם וכנתבאר הכל לעיל, א"כ אין כל סיבה לבוא עי"ז לגיאות ח"ו, דהלא יסוד הגיאות הוא בבחינת כוחי ועוצם ידי וחכמתי שבהם האדם פועל ומתנשא, אבל אם כל מה שיש לבני ישראל הוא כמו שיש לתינוקות של בית רבן, א"כ בוודאי אין שום סיבה לבוא לגיאות אלא אדרבה זה מביא לשפלות ולענוה שלא פעל עדיין כפי יכולתו.

ומעתה מאוד מובנים דברי אא"ז הנ"ל על הכוחות הבלתי טבעיים והעצומים שיש לבני ישראל ברוחניות ובגשמיות והשפעתם בשמים ובארץ, ואין מכאן שום סתירה למידת הענוה והשפלות, דאדרבה ידיעת הכוחות הללו מביאה למידת הענוה הזו.

י

במה שהבאנו מדברי הגמ' בסוטה שאמרו המרגלים שאפילו בעל הבית אינו מוציא את כליו, וכלפי מעלה נתכוונו. והקשינו שאחר כל נפלאותיו אשר עשה להם השי"ת במצרים, העושה גדולות עד אין חקר, ניסים ונפלאות עד אין מספר, וכי הוא לא יוכל להוציא את כליו, קשה וגודל מזה כבר עשה להם ואיך לא יאמינו בו עתה.

אמנם הביאור הוא, בוודאי האמינו המרגלים שהשי"ת כל יכול לעשות כרצונו ולשדד מערכות הטבע בשביל ישראל, ולא היה להם ספק שיכול לכלכלם ולתת אויביהם לפנייהם כמו שהחזיקם במדבר. אבל כיון שידעו שכשיגיעו לארץ ישראל, מיד צריכה ההנהגה להיות בדרך הטבע כבר, שהרי כבר באו אל נחלתם, ומעתה יש מצוה של כיבוש הארץ וחלוקתה, והמצוות צריך לקיימם בדרך הטבע ובסדר העולם הרגיל, כי אי אפשר שיתנהלו ישראל לעולם מעל לדרך הטבע בניסים ונפלאות. ולכן עתה כבר צריך להילחם במלחמת מצוה, ולקיים תורה ומצוות בדרך הטבע הרגילה.

וכאן היה טעותם, שחשבו שרק השי"ת ברוב גודלו וטובו יעשה לישראל ניסים, אבל ישראל עצמם אין בהם הכוחות להתנהל בעולם בדרך הטבע. אבל האמת היא שכלל ישראל יש להם כוחות מיוחדים לעשות את כל התורה והמצוות, כפי שהם צריכים, ולנהל את כל הטבע כפי הצטרותם וכפי צורך עבודת השי"ת שלהם, ולכן בוודאי יוכלו ישראל לכבוש את הארץ בדרך הטבע, כי כן צוה להם השי"ת, ויש להם כח מיוחד להצליח את עבודת השי"ת שעליהם בכל אופן שרק יצטרכו בגשמיות וברוחניות.

וכאשר ביארנו לעיל, שכלל ישראל יצוקים מחומר אחר, ויש להם מציאות שונה של התנהלות אחרת וטבע אחר, בבחינת כל יכול, וכל זה הוא למען עבודת ישראל בעולם בתורה ומצוות, ולכן יכולים לכבוש את הארץ בנקל בדרך הטבע! כי לכך ניתנו להם כוחות יתר מכל העולם. וזה היה הטעות החמורה של המרגלים שלא העריכו נכונה את מעלת וכח בני ישראל שיש להם בחיי יום יום לצורך התנהלותם בעולם, והטעו את ישראל שיש כאלה ענקים וכוחות של אומות העולם, שישראל לא יוכלו להתגבר עליהם בדרך הטבע. אבל האמת היא שיש כוחות אדירים באיש ישראל נגד כל המוצאות אותו ונגד כל טבע העולם, כי כן טבע הישראל, להיות כוחו גדול וחזק מספיק להצליח כל מערכותיו כראוי.

י

בלכתך בזו הדרך בהבנת חשיבות האמונה בכח איש ישראל, נבוא לבאר גם מה שפתחנו לשאול בחשיבות שליחת המרגלים, כי מצד השי"ת ביאר רש"י הק' שלא ציוה את משה לשלוח מרגלים, אך משה הבין בדעתו שיש לשלחם, וממה נפשך אם אין צורך מדוע שלחם, ואם יש בהם צורך, מדוע לא ציוה על זה השי"ת בבירור.

ברם, השי"ת לא ציוה לשלוח מרגלים, כי באמת אין ישראל צריכים למרגלים, כי ככל ישראל כולו יש בו כח עצום כמבואר בספה"ק שכלל ישראל בשלמותם אין בהם פגם, ואם אינם נפרדים יכולים לצלוח כל קושי, ולכן באמת אולי היה עדיף שלא ישלחו מרגלים שילכו לבדם בלא הכלל כולו, אלא יחדיו יבואו ויעלו, ובכך לא יהיה שום נפילה או חטא בעלייתם זו, כי אין פגם וחטא בכל הכלל כולו. ובשלמות זו יעלו לארץ ישראל ויבנו את בית המקדש ויבואו לתיקון השלם, כי כלל ישראל בעצמותו כולו יחד יש בו כח עצום של שלמות. ולכן לא ציוה השי"ת את משה לשלוח מרגלים.

אך משה רבינו שהתורה מעידה עליו שהיה העניו מכל האדם אשר על פני האדמה, ביקש להעלות ולהעריך את כח ישראל, ולכן סבר שעדיף שילכו המרגלים ויראו את כוחותם ומעלתם נגד הגוים והאומות, שהרי זו האמת שמעלתם חשובה וחזקה יותר, ועל ידי זה יחזרו המרגלים ויעודדו את ישראל וירוממו את נפשותיהם שידעו את מעלתם וכוחותיהם, וזה היה מטרתו של משה לרומם את ישראל שיראו את חשיבותם ויאמינו בכוחותיהם, ואחר כך יבואו ויכבשו את הארץ בנקל, כיון שמאמינים הם בעצמם ועל ידי זה יוציאו את כוחותיהם המיוחדים מן הכח אל הפועל.

ולכן שלח משה את המרגלים שיבואו וירוממו את ישראל שיראו את מעלתם וכוחותיהם נגד כוחות החלשים והמעטים של הגוים.

דהלא בני ישראל יצאו מעבדות ארוכה ומרה במצרים, וכל ישותם הייתה של עבדים שפלים ונבזים, וכדרך עבדים שאין רואים מעלת עצמם, וכל חרות נפשם נגזלת מהם ומעשייהם הם רק למען אחרים, ואין רואים עצמם בגדולה ומעלה, והם עצמם אמרו כמה פעמים 'נתנה ראש ונשובה מצרימה' – כי לרוב נפשם השפלה, לא ראו את עצמם מצליחים ומחזיקים מעמד בעצמם בלי כח של משעבד ומנהל עליהם, כי לא ידעו שיש בכוחם לנהל את חייהם לעצמם.

ולכן ביקש משה לרומם ולהראות ולייקר את כוחותיהם שידעו את פנימיותם, ויוכלו לדעת לנהל את עצמם ולכבוש את אחרים ולהיות בעל הבית על דעתו ועל חרותו באופן שלם. ולכן שלח את המרגלים שיבואו ויעודדו את ישראל איך שהלכו בעצמם בארץ אויב ואיך שכוחותיהם גדולים וחזקים מספיק בשביל לכבוש את הארץ ויכול נוכל לה.

אבל המרגלים טעו בדבר זה שלא ראו ולא האמינו בכוחות נפשם, ולכן באה הנפילה הגדולה, לא די שבאו ישראל ממצרים והיו שפלים בעיניהם, עוד הוסיפו המרגלים ואמרו 'ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם', ובזה הורידו והשפילו את ישראל נורא, והוצרכו להחזיר לישראל את האמונה בפנימיות כוחותיהם במשך ארבעים שנה.

טז.

שוב הראוני שכיוונתי בס"ד לדברי אבן עזרא בפרשת בשלח (שמות יד, יג) שכתב ממש כדברינו שכיון שהדור ההוא לא האמינו בכוחות נפשם, לכן הוצרך השי"ת להמיתם במדבר ולהביא דור אחר לארץ ישראל.

וז"ל: "התיצבו וראו את ישועת ה'. כי אתם לא תעשו מלחמה רק תראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום. יש לתמוה איך יירא מחנה גדולה של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם. ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם. התשובה כי המצרים היו אדונים לישראל וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים ונפשו שפלה. ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו. והיו ישראל נרפים ואינם מלומדים למלחמה. הלא תראה כי עמלק בא בעם מועט ולולי תפלת משה היה חולש את ישראל. והשם לבדו שהוא עושה גדולות. ולו נתכנו עלילות. סבב שמתו כל העם היוצא ממצרים הזכרים. כי אין כח בהם להלחם בכנענים עד שקם דור אחר דור המדבר שלא ראו גלות. והיתה להם נפש גבוהה כאשר הזכרתי בדברי משה בפרשת ואלה שמות, עכ"ל.

ודבריו הקדושים קילורין לעינים ממש כביאורנו הנ"ל שכיון שהיו תחת עול מצרים ולא יכלו לרומם נפשם, לכן ביקש משה לרומם על ידי שילוח המרגלים שיראו כוחותם בתיורם את הארץ, אבל הם השפילו את ישראל כל כך שהוכרחו להמית כל הדור, ולגדל דור שיאמין בעצמו יותר.

ועוד הראוני שגם אא"ז בפסה"ק ישרי לב (רמזי שב"ק בזמירות לס"ג עמ' מז) כתב גם כענין הזה, וז"ל: "רעו דיליה דגלי ליה לבטלה לכל קליפין' (בזמירות האר"י לס"ג). דהנה עיקר העבדות ישראל צריך להיות, שידע בעצמו מעלת נפשו, שהוא נמשוך מרצון העליון, ומחשבתן של ישראל קודמת וכו', שאצל ישראל יש אהבה מסותרת, שנמשכת ממחשבתן של ישראל, שעלה ברצון לפניו יתברך. ובזה יכול להתחזק, אפילו במקום הקליפות, ובחשכות גמורה, כמו שכתוב (מיכה ז, ח): גם כ"י אשב בחושך, ה' אור לי".

וזה היא הכוונה 'שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען', שהוא מקום הקליפות. ובזה יהיה להם התחזקות במקום הזה, 'אשר אני נותן לבני ישראל וכו'. ובכל הדברים שאני נותן לבני ישראל - שיעלו משם, ויבטלו הקליפות, 'איש אחד למטה אבותיו תשלחו', היינו: שיתחזקו במטה אבותיו, שהוא הרצון הקודם, 'ועלו זה בנגב', דהיינו: שיתחזקו בזה - בנגב.

וזה 'רעו דיליה דגלי ליה', היינו: אם תתגלה לכם את מעלתכם הגדולה, ותתחזקו את עצמכם בזה, אז ממילא יהיה 'לבטלה לכל קליפין'. וזה עיקר התבטלות שלהם - אם תחזקו עצמכם ברצון הקודם, ותכירו גודל מעלתכם, עכ"ל.

ומבואר ממש כדברינו על ידי שיכיר האדם מעלת נפשו, יכול הוא לבטל כל הרע והקליפות, ושזה היה מטרתו של משה בשליחת המרגלים שיעלו לשם ויתחזקו לבטל הקליפות שם על ידי התחזקות בכוחות עצמם.

יז.

והלימוד הנפלא שיש לנו מפרשת המרגלים. שידע האדם לדורות עולם, שהשי"ת טבע באיש ישראל כוחות נפלאים ועצומים שיכול לצלוח כל משוכה וכל קושי, ואין מושג אצל ישראל של 'אני לא מסוגל' איך קען נישט' איך יוחל נישט', כי השי"ת נתן לנו כוחות נפש וגוף מיוחדים להצליח בכל מה שרק בא עלינו. והאפשרות נמצאת ביד כל אחד להוציא כוחותיו אלו ולהשתמש בהם לצורך.

וכלל ישראל שנשבו בעצת המרגלים, סבלו מכך ארבעים שנה שבהם הוצרכו ללמוד להעריך את כוחותיהם ולהאמין בהם, כי היה לישראל נפילה גדולה מחוסר האמונה בעצמם וזה החליש את ישראל מאוד ונשאר הרושם כל כך הרבה זמן, כי אחר נפילה כזו, לקח זמן רב לתקן חטא זה, עד שחזרו לתוקפם כבתחילה.

ולכן צריך האדם ללמוד מכך שלא להתפתות אחר היצר המסיתו שאינו יכול ואינו מסוגל לכך או לכך. כי באמת יש בו כח הכוחות הנצרכים לעבודת הבורא יתברך שמו. ורק צריך להאמין בהם ולרצות להשתמש בהם לטובה, ועל ידי זה יוכל באמת להוציאם מן הכח אל הפועל ולגבור על כל הקשיים.

ובעת שיבוא משיח צדקנו במהרה, הוא יגלה ויראה לכל אחד את כוחות הנפש הטמונים בו וכל אחד יוכל להשתמש בכוחות נפלאים אלו באופן גלוי וברור.

ויעזור השי"ת שנזכה לזה, ונזכה לזמן שיבוא משיח צדקנו שהוא יגלה ויראה את גדולת ומעלת כל איש ישראל שיש בהם כוחות עצומים כמו אדם הראשון קודם החטא, בביאת משיח צדקנו במהרה בימנו אמן.